

Kammerherre, Oberstløjtnant og formand for Frihedskampens Mindefond og Fredningsfond, Christian Eugen-Olsens tale til Mindelunden 4. maj 2025

DEN DANSKE FRIHEDSKAMP

1930'erne var karakteriseret som nedrustning af det danske forsvar, idet man frygtede, at en oprustning ville provokere Tyskland.

Danmark ønskede at være neutrale.

I 1939 indløb flere meldinger fra Berlin fra forskellige kilder bl.a. vores militærattache, at et forestående angreb mod Danmark og Norge var under planlægning.

Henset til dette bad General Prior, chef for Hæren, den danske regering om tilladelse til at mobilisere den hjemsendte styrke på 30.000 mand, men det blev afslået.

Det ville være en provokation mod Tyskland.

Vi er nu nået frem til d. 8. april 1940, hvor en soldat fra 2. regiment, 1. komp. i Søgårdlejren, Menig Ole Nielsen, beretter:

"Allerede den 8. april mærkede vi, at noget var under opsejling. En fiskehandler der var på vej hjem fra Tyskland, havde mødt en tysk kolonne af militære køretøjer på 25 kilometer op mod den danske grænse. Flere af soldaterne råbte, da han passerede dem: "Wir sehen uns in Dänemark", vi ses i Danmark. Da han kom hjem, meldte han straks sin oplevelse til de danske militære myndigheder. Dette medførte at vores bataljonschef bad om at få lov til at forlade Søgårdlejren og rykke ud og forberede vores kampstillinger, grave skyttehuller m.m. Dette blev afslået af de øverste myndigheder. IGEN: Det ville være en provokation mod Tyskland. Vi måtte forblive i lejren, og vi fik vi ordre til at sove med uniform på, og vi fik udleveret en sparsom mængde ammunition. Klokken 0415 overskred de tyske tropper den danske grænse og vi blev vækket og blev beordret ned på stillepladsen med vores cykler og våben, og herefter rykkede vi ud til de uforberedte stillinger, hvor vi indrettede os, så godt vi kunne. Kort efter fik vi kontakt med de fremrykkende tyske tropper og en større skudveksling brød ud. Kuglerne fløj os om ørerne og jeg søgte dækning sammen med min kammerat Jørgen. Vi havde kendt hinanden siden rekrutskolen. Vi delte cigaretter, historier og drømme om tiden efter soldatertjenesten. Men den morgen blev alt anderledes. Et øjeblik vendte han sig for at se til højre flanke – så kom

skuddene. Først ét der ramte ham i skulderen. Så ét til der ramte ham i hovedet. Han sagde ikke noget. Hans øjne søgte mine. Og så var han væk. Vi kæmpede videre mod en fjende, der var langt bedre udrustet, og de var i overtal. Vi var unge mænd med cykler, gamle geværer og alt for lidt træning, men vi gav dem kamp så godt, vi kunne, indtil vi fik ordre om at trække os tilbage. ”

Der blev også kæmpet andre steder i landet. I København havde tyskerne landsat en bataljon ved Langelinie. Dens mål var at tage Kastellet og herved Hærkommandoen og Kongehuset.

Kastellet besatte de uden at løsne et skud.

Derefter rykkede de videre mod Amalienborg, og dér stødte de på modstand. Den Kongelige Livgardes vagt ydede en fortræffelig indsats og Amalienborg blev ikke indtaget den morgen – og Kongen blev på sin post.

Klokken 0600 samledes hos Kong Christian X på Amalienborg Kronprins Frederik, Statsminister Stauning, Udenrigsminister Munk, Forsvarsminister Alsing Andersen, General Prior og Admiral Rechnitzer.

Her besluttede man at standse alle kamphandlinger i hele landet.

Adskillige soldater faldt denne morgen, men midt i mørket var der glimt af mod og mandshjerte. Af danskere, der nægtede at give slip på friheden uden kamp.

Efter kapitulationen begyndte et nyt kapitel i Danmarks historie.

Et kapitel, der skulle vise sig både kontroversielt og skæbnesvangert. Danmark valgte en politisk kurs, der senere blev kendt som Samarbejdspolitikken.

Regeringen blev siddende. Folketinget fortsatte arbejdet. Kongen blev på sin post.

Danmark var stadig et selvstændigt land – i hvert fald i princippet – men reelt styret af den tyske besættelsesmagt. Det var en balancegang på en knivsæg.

Og med tiden blev det sværere og sværere at retfærdiggøre samarbejdet.

Flere danskere begyndte at yde modstand. Illegale blade dukkede op. Flere steder strejkede man. Sabotageaktioner fandt sted. Og den tyske tålmodighed med den danske regerings tøven og forbehold begyndte at slippe op.

Den 29. august 1943 kulminerede det hele. Tyskerne fremsatte en række krav: Dødsstraf for sabotage og modtagelse af våben, censur af pressen og indførelse af

tysk undtagelsestilstand.

Regeringen nægtede disse krav og trådte tilbage. Hermed var samarbejdspolitikken et afsluttet kapitel.

Danmark blev sat under direkte tysk militær kontrol og tyskerne angreb de danske kaserner og internerede det danske militær.

Tyskerne tog bl.a. Ryvangs Kaserne, hvor vi befinder os i dag.

Takket være en modig indsats af Admiral Vedel, støttet af Kronprins Frederik, blev flåden sænket for, at den ikke skulle falde i tyske hænder.

Flere soldater og orlogsgaster mistede livet den dag.

Til minde om soldaternes indsats er rejst denne søjle af Bjørn Nørgaard udvisende den danske soldat og det sænkede skib Peder Skram samt dansk soldat i engelsk battledress med 3 spitfires, som symboliserer de danske soldater og officerers deltagelse i de Allierede styrker under krigen.

Modstandsbevægelsen begyndte for alvor at tage form i slutningen af 1942.

Preben Nielsen, 20 år, fortæller:

Jeg blev medlem af modstandsgruppen Holger Danske. Vi saboterede danske virksomheder, der samarbejdede med tyskerne, især dem der producerede våben, køretøjer og andet materiel til besættelsesmagten. Fabrikker blev sprængt i luften, jernbaneskiner blev saboteret og tyske køretøjer blev sat ud af drift. Især vores jyske venner ødelagde adskillige jernbanelinjer. Én i vores gruppe, Karsten Ure, blev stukket af en af vores kammerater, taget til fange af Gestapo, bragt til Dagmarhus og i dagene derpå tortureret af tyske og danske håndlangere - eller skulle jeg sige bødler - med det formål, at Karsten skulle angive sine kammerater, så man dermed kunne trævle hans modstandsgruppe op. Denne tortur varede i flere dage, men Karsten røbede aldrig noget.

Han blev senere henrettet her i Ryvangen på skydebanen og begravet på græsplænen, hvor I står.

Senere blev over 200 modstandsfolk henrettet her på stedet og ligeledes begravet her på plænen. Modstandsbevægelsens indsats var et bevis på, at Danmark ikke var knækket. At der stadig fandtes vilje og mod til at kæmpe med de midler, man havde.

”Second to none” udtalte Field Marshal Montgomery ved sit besøg i Danmark efter krigen.

Til minde om modstandsbevægelsen er rejst dette monument af Axel Poulsen
”Moderen med den faldne søn i sit skød”.

Den 9. april 1940 da Danmark blev besat, befandt 245 danske handelsskibe sig i internationalt farvand. Tyskerne krævede, at rederierne skulle hjemkalde skibene, da de havde brug for både skibene og deres besætninger til at fragte forsyninger til deres nyerobrede besiddelser.

Matros Christian Eriksen beretter:

”Jeg var ombord på MS Calcutta den 9. april, da kaptajnen kaldte hele besætningen på dæk. Der var en trykket stemning. Kaptajnen fortalte os, at Danmark var blevet besat, og dermed ikke længere kunne træffe egne beslutninger som en fri nation. Og så gav han os et valg: De af os, der ville sejle tilbage til det besatte Danmark, skulle gå til bagbord side. De af os der ønskede at sejle til England og fortsætte kampen, skulle gå til styrbord side. På Calcutta var der et klart flertal for at sejle til England. Vi vidste godt, hvad det betød, at vi ikke længere bare var sømænd, men nu krigssejlere, med alt hvad det ville indebære. Måske ville vi aldrig se vores familier igen.”

Besætningen blev indskrevet i den britiske handelsflåde og vi sejlede under engelsk flag og indgik i de farlige konvojsejladser over Atlanten fra Canada til England med olie, ammunition og andre forsyninger. ”Det var livsfarligt”, fortæller Christian, ”tyske ubåde lå på lur. Deres eneste opgave var at sænke så mange skibe som muligt. Vores skib Calcutta sejlede med olie. En enkelt torpedo og hele skibet kunne forvandle sig til et brændende helvede.”

Og det skulle vise sig at blive sandt. ”Midt i Atlanten lød et kæmpe brag”, fortæller Christian.

”Vi var ramt. Torpederet. Skibet brød straks i brand.

Kaptajnen råbte: ”Abandon ship” - forlad skibet. Vi sprang i vandet, som var iskoldt. Min gode kammerat, Søren, sprang ned og ramte den brændende olie – jeg kan stadig høre hans skrig af smerte. Vi kæmpede vi os hen til de få redningsbåde og -flåder, der var. Her sad vi i mange timer uden at vide, om vi blev reddet. Jeg så aldrig Søren igen.”

Danske krigssejlere deltog under hele krigen i konvojsejladser, senere op til det iskolde Murmansk i Rusland. 800 danske krigssejlere deltog også i D-dag i

Normandiet, hvor de strøg miner og sejlede med ammunition og olie til de kæmpende tropper på landgangsstrandene.

Mange danske søfolk mistede livet og mange vendte hjem med traume, det vi i dag kalder PTSD, som ingen dengang spurgte til.

Til minde om vores krigssejleres indsats, er der rejst et mindeanker i Nyhavn og dette mindesmærke ”Det Sortladne Hav” af Per Arnoldi.

Jeg vil gerne stille alle her i dag det samme spørgsmål, som tusindvis af danskere måtte stille sig selv under krigen: Vil I kæmpe for alt, hvad I har kært – og dø, om så det gælder?

Det var ikke et retorisk spørgsmål dengang. Det var virkelighed, det var alvor, og det havde konsekvenser.

Op mod 2.000 danskere mistede livet i Danmarks frihedskamp. De ofrede det dyrebareste, fordi de troede på noget større end dem selv: på retfærdighed, demokrati og et frit Danmark. I dag lever vi i det Danmark, de kæmpede for. Vi må aldrig nå dertil, at vi ikke kan forsvare os selv. For har vi ikke viljen til at forsvare vort land, vores værdier og vort folk, kan vi ikke forvente, at andre vil komme og hjælpe os.

Your Royal Highnesses the Duke and Duchess of Gloucester. We sincerely thank you for supporting the Danish Resistance Movement with weapons and explosives during the war. We also extend our heartfelt gratitude to the British Armed Forces for liberating Denmark on the 5th of May 1945. We are deeply grateful.

Och till Sveriges ambassadör Wallmark. En dybtfølt tak for modtagelsen af de danske jøder og modstandsfolk, som måtte flygte under krigen. Også en stor tak for oprettelsen og støtten til Den Danske Brigade.

Som tidligere sagt mistede mange danskere livet i kampen for vores lands frihed.

Nogle var soldater og krigssejlere, andre var civile. Nogle var unge, knapt voksne, andre ældre med årelang erfaring. Fælles for dem alle var, at de nægtede at bøje sig for besættelsesmagten. Til dem skylder vi ikke bare tak – vi skylder dem vores frihed.

Vi skylder dem også at spørge os selv:

Har vi gjort os fortjent til det, de gav?

Har vi passet på det land, de gav deres liv for?

Har vi sikret, at deres ofre ikke var forgæves?

Derfor må vi i dag – og hver eneste dag – sende et klart budskab:

Danmark må aldrig mere stå uforberedt.

Aldrig mere må vi tro, at fred kan købes med underkastelse.

Aldrig mere må vi stå uden viljen og evnen til at forsvare os selv.

Kære Politikere og beslutningstagere: Det er jeres ansvar, at Danmark aldrig igen står så svagt som i 1940. Forsvarsvilje er ikke en provokation. Det er en forpligtelse. Et ansvar overfor de som faldt, og de, der kommer efter os.

Den danske frihedskamp sluttede i 1945. Men kampen for at bevare friheden slutter aldrig.

Og til jer som faldt. Vi vil aldrig glemme jeres indsats. Den står indprentet i vores hjerter.

Ære være de faldnes minde.

Ære være friheden.